Shermuhammad Amonov

O‘ZBEK ADABIYOTI TARIXI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

Shermuhammad Amonov

O'ZBEK ADABIYOTI TARIXI

(Hamza Hakimzoda she'riyati manbalari)

O'quv qo'llanma

60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)

"BOOKMANY PRINT"
TOSHKENT – 2025

UO'K: 821.512.133(075)
KBK: 83
A 83

Amonov Shermuhammad.

O'zbek adabiyoti tarixi (Hamza Hakimzoda she'riyati manbalari) [Matn]: o'quv qo'llanma / Sh. Amonov. – Toshkent: Bookmany print, 2025. – 104 b.

Ushbu o'quv qo'llanma ma'rifatparvar shoir Hamza Hakimzoda Niyoziy she'riyatining ilk manbalar asosidagi tadqiqiga bag'ishlangan. O'quv qo'llanma obyektini shoirning devoni, "Milliy ashulalar uchun milliy she'rlar" majmuasi hamda O'zR FA Alisher Navoiy nomidagi Davlat Adabiyot muzeyida saqlanayotgan "Hamza arxivi hujjatlari" tashkil etadi.

Qo'llanmada o'zbek adabiyotshunosligi va matnshunosligida erishilgan so'nggi ilmiy-nazariy yutuqlarga tayanilgan holda Hamza merosiga doir ayrim munozarali masalalarga oydinlik kiritilgan.

O'quv qo'llanma Oliy o'quv yurtlarining filologiya fakulteti magistratura va bakalavriat talabalariga mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:
Nurboy JABBOROV,
filologiya fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:
Qo'ldosh PARDAYEV,
filologiya fanlari doktori, professor
Shahobiddin NURIDDINOV,
filologiya fanlari doktori, professor

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil 14-apreldagi 136-sonli buyrug'iga asosan nashrga ruxsat berilgan.

ISBN 978-9910-06-528-6

© Amonov Sh., 2025.
© "Bookmany print" nashriyoti, 2025.

KIRISH

Vatanimiz istiqlolga erishganidan so'ng, jamiyatning barcha jabhalarida bo'lgani singari ma'naviyat sohasida ham keng islohotlar amalga oshirildi. Buning natijasi o'laroq, milliy va ma'naviy merosimizga oid qo'lyozma va toshbosma asarlarni istiqlol mafkurasi asosida tadqiq qilish uchun keng imkoniyatlar yuzaga keldi. Shunga ko'ra, milliy adabiyotimizning sho'rolar zamonida ijodiy merosi bir tomonlama tadqiq qilingan, vulgar sotsiologik asosda o'rganilgan bir qator namoyandalari hayoti va adabiy merosi yangicha dunyoqarash asosida qayta baholana boshladi. Binobarin, Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev alohida ta'kidlaganlaridek: "Ma'rifatparvar ajdodlarimizning merosi bugun biz qurayotgan huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati uchun poydevor bo'lib xizmat qilishi tabiiy. Bu kimgadir yoqadimi yoki yo'qmi, xalqimiz jadid bobolarimiz ko'rsatib bergan yo'ldan og'ishmay borishi kerak. Chunki ularning g'oya va dasturlari Yangi O'zbekistonni barpo etish strategiyasi bilan har tomonlama uyg'un va hamohangdir"[1].

O'zidan boy adabiy meros qoldirgan, ijodiy faoliyati bugungacha ilmiy jamoatchilik o'rtasida ko'plab bahslarga sabab bo'lib kelayotgan ma'rifatparvar shoir Hamza Hakimzoda Niyoziy she'riyatini ilk manbalar asosida, o'zbek matnshunosligida erishilgan so'nggi ilmiy-nazariy yutuqlarga tayanib tadqiq qilish, shu asosda ijodkor merosiga doir ayrim munozarali masalalarga oydinlik kiritish, uning nazmiy asarlarini matniy tadqiq etish asosida qayta baholash singari muammolarni hal etish hamzashunoslikning dolzarb masalalaridandir.

Hamzaning to'rt jildlik "Mukammal asarlar to'plami", besh jildlik "To'la asarlar to'plami" nashr etilgan bo'lsa-da, ilk manbalar bilan qiyoslash natijalari shoir she'rlari matnida jiddiy tafovutlar borligidan dalolat beradi. Shundan kelib chiqib, qo'llanmada shoirning nazmiy merosi haqida to'liqroq ma'lumot berish, lirik asarlarining dastxat nusxalari va birlamchi manbalari bilan qiyosiy tadqiqi, she'rlarining muallif varianti va unga yaqin matnlarini tiklash, shu asosda uning milliy adabiyotimiz tarixida tutgan o'rnini qayta baholash kabi

[1] Mirziyoyev Sh.M. "Jadidlar g'oyasi – yangi o'zbekiston strategiyasi bilan har tomonlama uyg'un va hamohang". – T.: Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashi yig'ilishidagi ma'ruzasi. 22-dekabr 2023-yil.

49. Shamsiev P. Alisher Navoiy "Xamsa"ning ilmiy-tanqidiy teksti va uni tayyorlash prinsiplari. Filol. fanlari dok-ri. diss. – Toshkent, 1970.

50. Shodmonov N. "Shohidu-l-iqbol"ning o'zbek badiiy-tarixiy nasri taraqqiyotidagi o'rni, manbalari va matniy tadqiqi. Fil. fanlari doktori... diss. – T.: 2009.

III. ADABIY MANBALAR

51. O'zR FASHI. R-8989 inventar raqamli qo'lyozma. ديوان نهانى

52. G'.G'ulom nomidagi Qo'qon Adabiyot muzeyi fondida saqlanuvchi R-89 inv.raq. qo'lyozma.

53. O'zRFASHIda saqlanuvchi 4066 inventar raqamli toshbosma.

54. O'zR FASHI. 7628 LI, 7628 LII inventar raqamli toshbosma. ملى اشوله لا اوچون ملى شعر لا.

55. 7628 LIII, 7628 LIV, 7628 LV, 7628 LVI, 7628 LVII, 7628 LVIII, 7628 LIX, 7628 LX, 7628 LXI, 7628 LXII, 7628 LXIII, 7628 LXIV, 7628 vXV, 7628 LXVI, 7628 LXVII, 7628 LXVIII, 7628 LXIX inventar raqamli toshbosmalar.

56. Alisher Navoiy nomli Davlat Adabiyot muzeyidagi "Hamza Hakimzoda Niyoziyning arxivi"dagi 16-595-hujjatlar.

IV. INTERNET SAYTLARI

57. https://bulletin-history.kaznu
58. https://scrible.su/school literature
59. https://dic.academic.ru
60. https://www.istanbul.edu.tr/
61. http://www.was'hington.edu/
62. http:www.uva.nl/en/home/
63. http: //www.uop.edu.pk/
64. www.ivran.ruhttp://elm/az/http://elm/az/
65. www.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

KIRISH **3**
Hamza lirikasini o'rganish tamoyillari 5
Shoir she'riyatida matn tahriri masalasi 20
Hamza she'riyatining qo'lyozma va toshbosma manbalari 34
Shoir lirikasi manbalaridagi tafovutlar 50
"Devoni Nihoniy"dagi she'rlarning qiyosiy-tekstologik tahlili 65
Hamzaning ijtimoiy-siyosiy she'riyati 80
Test topshiriqlari **92**
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati **99**